

Tartu Ülikool
Arstiteaduskond
Õendusteaduse osakond

Kati Adamson

EESTI ÕDEDE KOGEMUSED MIGREERUMISEST

Magistritöö

Tartu 2014

Juhendajad: Kaja Põlluste, MD, PhD

.....

/ allkiri/

.....

/kuupäev/

Kaasjuhenda: Jana Trola, RN, MSc

.....

/allkiri/

.....

/kuupäev/

Otsus magistritöö kaitsmisele lubamise kohta .....

.....

/ TÜ arstiteaduskonna õendusteaduse osakonna otsus, koosoleku kuupäev/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kati Adamson (sünnikuupäev: 11.09.1982)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Eesti õdede migreerumise kogemused, mille juhendaja on Kaja Põlluste, PhD ja Jana Trolla, MSc,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartu 26.05.2014

KOKKUVÕTE

Eesti õdede kogemused migreerumisest.

Uurimistöö eesmärk oli kirjeldada Eesti õdede migreerumisega seotud kogemusi. Migreerunud õdede hulk on viimasel aastakümnel märgatavalt tõusnud. Tuginedes mujal maailmas varasemalt läbi viidud uuringutele, ei ole migreerumine ainult lahkumine riigist, vaid mitme dimensiooniline nähtus. Praegu puudub meil teave sellest, mida sisaldab endas õdede Eestist migreerumine.

Uurimistöö viidi läbi Eestist migreerunud õdedega, kes olid lahkunud kodumaalt 2011. aastal. Uuritavateks olid kuus õde, kellest viis töötasid täiskohaga õena Soomes ning üks Norras. Andmeid koguti 2013. aastal juunist septembrini. Uurimismeetodiks oli struktureerimata intervjuu, mis salvestati ning transkribeeriti. Andmete analüüsiks kasutati induktiivset sisuanalüüsi.

Õdede kogemusi seoses migreerumisega saab kirjelda läbi tõuke- ja tõmbetegurite ning vahepealsete raskuste. Peamiseks lahkumise tõuketeguriks oli liiga madal töötasustamine Eestis. Sellest tulenevalt oli peamiseks tõmbeteguriks kõrgem töötasustamine. Migreerudes välismaale õena, tekkis uuritavatel mitmed vahepealsed raskused, mida tuleb ületada nii lähte- kui sihtkohariigis.

Käesoleva uurimistöö tulemustele tuginedes võib järeldada, et Eestist migreerunud õdede kogemused on sarnased. Uuritavate poolt kirjeldatud kogemuste põhjal saab järeldada, et Eestis töötavate õdede töötasustamine on liiga madal ja töökoormus suur. Seetõttu otsivad õed täiendavaid väljundeid, millest üks on välismaale migreerumine. Töötades õena valitud sihtkohariigis, saadakse parem töötasustamine väiksema töökoormuse juures. Välismaale migreerumisega seonduvad erinevad takistused, mis on tulenevad lähte- ja sihtkohariigist. Raskuste ületamine on õdedele majanduslikult kulukas ning ettevalmistuse periood on pikk.

Võtmesõnad: õde, migreerumine, lähteriigi tõuketegurid, sihtkohariigi tõmbetegurid, vahepealsed raskused.

SUMMARY

The migration experience of Estonian nurses.

The aim of this study was to describe the migration experience of Estonian nurses. The amount of nurses migrating has been rising during the last decade. According to the recent studies from other parts of the world the migration is not just moving away from home. It is a multi dimensional phenomena. At the moment we do not have enough information about the migration of Estonian nurses.

The research was carried out in nurses migrating from Estonia in 2011. The examinees were six Estonian nurses from whom five were working full time in Finland and one full time in Norway. The data was collected in year 2013. from June to September. The research method used was a unstructured interview, which was recorded and transcribed. The inductive content analysis was used to analyse the data.

Nurses migration experience can be described through the push and pull factors and through intervening obstacles. The main push factor for leaving Estonia was too low income. Consequently the main pull factor was higher income. Migrating nurses experienced several intervening obstacles to overcome in source and destination countries.

Based on the result of this research it can be concluded that Estonian nurses experiences connected to migration are similar. According to those experiences it can be concluded that Estonian nurses income is too low and the workload is high. Therefore are nurses looking for outputs of which one is migration. While working as a nurse in the selected country the nurses have higher income and a lower workload. In connection with the migration abroad there are intermediate obstacles which are related to the source and destination countries. Overcoming intervening obstacles is economically costly and the period of making arrangements is long.

Keywords: nurse, the migration, the source country push factors, pull factors in the destination country, the intervening obstacles.

SISUKORD

KOKKUVÕTE.....	4
SUMMARY	5
1. SISSEJUHATUS.....	7
2. UURIMISTÖÖ TEADUSLIK TAUST	9
2.1. Migreerumise mõiste	9
2.2. Everett S. Lee migratsiooniteooria	9
2.3. Õdede migratsioon maailmas	11
2.4. Õdede migreerumisega seotud aspektid.....	12
3. METOODIKA.....	15
3.1. Metodoloogilised lähtekohad	15
3.2. Uuritavad	15
3.3. Andmete kogumine.....	16
3.4. Andmete analüüs	18
3.5. Uurimistöö usaldusväärsus	20
4. TULEMUSED.....	22
4.1. Lähteriigi tõuketegurid	22
4.2. Sihtkohariigi tõmbetegurid.....	23
4.3. Vahepealsed raskused migreerumisel.....	25
4.3.1. Lähteriigiga seotud vahepealsed raskused.....	24
4.3.2. Sihtkohariigiga seotud vahepealsed raskused.....	28
5. ARUTELU.....	33
6. JÄRELDUSED.....	38
KASUTATUD KIRJANDUS.....	39
LISAD	
Lisa 1. Kiri Facebook`i tutvustamaks uurimistööd	
Lisa 2. Informeeritud nõusolek	
Lisa 3. Tulemuste põhjal koostatud joonis	
Lisa 4. Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee luba uurimistööks	

1. SISSEJUHATUS

Läbi inimkonna ajaloo on inimesed migreerunud paremate elamistingimuste leidmiseks või on nad olnud sunnitud lahkuma oma kodumaalt loodusõnnetuse, sõja või inimkaubanduse tõttu. *International Organisation for Migration* 2010 raportis väidetakse, et hinnanguliselt elab 214 miljonit inimest väljaspool kodumaad ning õed on aina suurenev osa migratsioonivooludes (Kingma 2007). Õdede lahkumine välismaal töötamiseks on saanud ka Eesti tervishoiuvaldkonnas oluliseks probleemiks. Eestis kajastatakse tervishoiutöötajate lahkumist ajakirjanduses ning tähelepanu on suunatud lahkumise põhjustele. Õdede migratsioonivalmidust on uuritud ka Eestis rahvusvahelise projekti raames 2004. aastal Võrgu jt poolt. Tartu Tervishoiu Kõrgkoolis on uuritud kahel korral 4. kursuse õe õppekava üliõpilaste migratsioonivalmidust (Vals 2011, Tauts ja Teras 2014). Peamine põhjus, miks õed on välismaale tööle minna soovinud, oli seotud töö tasustamisega. Oluliseks peeti ka välismaal pakutavat täiendõpet ja erialase tööpraktika võimalust ning pettumist Eesti elus ja konkreetses tervishoiuasutuses. Me teame, mis ajendab õdesid Eestist lahkuma, kuid meile ei ole teada, millised on õdede migreerumisega seotud kogemused. Seega puudub meil jätkuvalt küllaldane ülevaade Eesti õdede migreerumisest. Palese jt (2007) uurimistööst selgus, et migreerumine on pikk, keeruline ja kulukas - keskmiselt kulub migreerumiseks 20,8 kuud. Varasemalt maailmas tehtud uurimistööde tulemused on saadud peamiselt läbi sisuanalüüsi, tuginedes kirjandusele või intervjuudele. Freema jt (2012) toovad välja, et ka juhid tervishoiusüsteemis on märganud vajadust rohkemate uurimustööde järele. Nad toovad välja, et käsitletavat valdkonda võiksid uurida rohkem õendusteaduse eriala inimesed. Peamiselt käsitlevad seda teemat politoloogia- ja/või arstiteaduskonna taustaga uurijad. Võrreldes muu maailmaga on Eestis migreerumise teema uurimine jäänud õenduses tagaplaanile. Tervishoiuasutuste eesmärk on tagada patsiendi-/kliendikesksus, kuid migreerumise tõttu vähenev õdede hulk ei ole seatud eesmärgiga kooskõlas. Eestis jääb juba praeguse koormuse juures igale patsiendile pühendatav aeg minimaalseks ja selge suundumus on õdede koormuse kasvule. Kahjuks pole Eestis ka seadusega määratud, kui palju patsiente ühel õel tööpäeva kestel olla võib.

Käesolev uurimistöö on Eestis esimene, mis käsitleb juba kodumaalt lahkunud õdede kogemusi seoses migreerumisega, luues teoreetilise aluse edasiseks uurimistööde läbiviimiseks õendusteaduse ja tervishoiuvaldkonnas. Sellest tulenevalt saab aja jooksul vähendada nende tegurite osakaalu, mis on seotud õdede lahkumisega kodumaalt.

Töö teaduslikus taustas on esitatud migreerumise definitsioon, mille on sõnastanud töö autor. Käsitletakse migratsiooni teooriat, mis on loodud 1966. aastal sotsiaalteadlase E.S. Lee poolt. Varasemate uurimistööde tulemustest võib järeldada, et migreerumisega seotud kogemused võivad olla erinevad ning olla mõjutatud nii migreeruja isiklikest ootustest ja valmisolekust integreeruda teise ühiskonda kui ka sihtkohariigi valmisolekust võtta vastu teisest riigist saabunud töötajaid.

Uurimistöö eesmärk on kirjeldada Eesti õdede migreerumisega seotud kogemusi.

2. UURIMISTÖÖ TEADUSLIK TAUST

2.1. Migreerumise ja kogemuse mõiste

Ingliskeelsetes uurimistöodes, mis käsitlevad õdede lahkumist kodumaalt, kasutatakse peamiselt mõistet „*migration*“, alternatiivina võib kirjandusallikates kasutatuna leida termineid „*overseas*“ ja „*brain-drain*“. Sellest tulenevalt kasutatakse käesolevas uurimistöös põhimõistena migratsiooni, mitte emigreerumist või töörännet. Peamiselt defineeritakse migreerumist kui liikumist ühest kohast teise. Seda tüüpi definitsiooni korral pole võimalik eristada, kas tegemist on sise- või välismigratsiooniga. M. Freeman jt (2012) poolt on koostatud mõisteanalüüs, et defineerida esimestena õdede migreerumine. Nende analüüs ütleb, et **õdede migratsioon** on inimõigus, mida iseloomustab dünaamiline liikumine ja valiku vabaduse kontiinum, mida ei juhi ainult individuaalne motivatsioon ja otsuste tegemine, vaid ka väliste mõjutuste barjäär ja toetavad faktorid. M. Freemani jt poolt defineeritud mõiste on pigem õdede migreerumist kirjeldav kui defineeriv, seetõttu seda praeguses töös kasutada ei saa. Sobiva mõiste saamiseks koostas uurimistöõ autor mõisteanalüüsi tuginedes Walker`i ja Avanti (1995) kaheksaetapilisele meetodile.

Migreerumine on indiviidi erinevatele põhjustele tuginev eesmärgipärane suundumine lähteriigist erinevasse sihtkohariiki.

Kogemuse terminit kasutatakse õendusteaduslikes uurimistöodes sageli. Kahjuks ei ole mõistena kogemusi varasemates töödes defineeritud. Vältimaks mitmetimõistetavust tuuakse käesolevas töös definitsioon välja tuginedes Eesti õigekeelsussõnaraamatule (2013).

Kogmus on elus, tegevuses, kogetu põhjal omandatud teadmine või oskus.

2.2. Everett S. Lee migratsiooniteooria

Õendust saab üha enam iseloomustada kui mobiilset eriala. Tuleb aga tõdeda, et õendusteaduses puudub terviklik ülevaade õdede migratsioonist kui nähtusest. Freeman jt (2012) toovad välja, et oleks vaja luua õdede migratsiooni käsitlev keskastme teooria, millest uurijad saaksid juhinduda. Praegu kasutatakse Ameerikas, Pennsylvania Ülikoolis, Everett S. Lee (1966) poolt loodud migratsiooniteooriat. Valitud teooria keskmes olevaks nähtuseks on migratsioon, mida Lee

(1966) püüab kontseptualiseerida, tuues arvesse võetavana esile tegurid, mis iseloomustavad lähteriiki ja sihtkohariiki, võimalikke takistusi/raskusi ja individuaalseid mõjureid. Valitud teooria puuduseks on see, et autor ei ole defineerinud põhimõisteid, vaid üksnes kirjeldab neid. Autor toob välja et, migreerumine on valikuline, tulenedes migreeruja individuaalsetest iseloomu omadustest. Inimesed reageerivad erinevalt lähtekoha ja sihtkoha tõmbe- ja tõuketeguritele.

Lahkumise otsused on kaalutletud ja läbimõeldud seetõttu, et inimene tunneb oma lähteriigi eluolu. Kahjuks aga ei orienteeruta alati sihtkohariigiga seonduvates tegurites. Inimeste teadmised valitud sihtkoha osas ei pruugi olla alati õiged. Mõned eelised ja puudused selguvad alles seal elades nendest ei ole võimalik varem teadlik olla. Mõjuriks on ka see, millises elutsükli faasis inimene otsustamise ajal on. Migreerumise otsus tuleneb lähte- ja sihtkohariigi tõmbe- ja tõuketegurite võrdlusest. See ei ole üheselt taandatav plusside ja miinuste kokku arutamisele. Tegurite tasakaal peab olema sihtkohariigi kasuks selliselt, et saaks ületatud teatav püsivuse inertsus, mis alati esineb. Lisaks tuleb migreerujal ületada ridamisi vahepealseid raskusi (*intervening obstacles*), milleks võivad olla kaugus sihtkohast, immigratsiooniseadusest tulenevad raskused ja laste kasvatamisega seotud elukorralduslikud muutused. Samuti on vahepealsete takistuste tähtsus ja nende ületamise suutlikkus väga individuaalsed. Ühe jaoks on transpordikulu triviaalseks väljaminekuks, teise jaoks ületamatuks takistuseks. (Lee 1966.)

Kokkuvõtvalt eristuvad mitmed personaalsed tegurid, mis mõjutavad indiviidi migratsioonisättumust ja soodustavad või pidurdavad migratsiooni. Mõned nendest püsivad elu jooksul enam-vähem ühesugusena, samal ajal, kui teised on tugevalt seotud erinevate eluetappidega. Oluliseks on individuaalne vastuvõtlikkus, intelligentsus ja teadlikkus. Osa inimesi naudivad muutusi, teistel seevastu on nendega raske kohaneda. Loomulikult tulevad arvesse ka isiklikud kontaktid. Lee poolt koostatud teooria on konkreetne ja see on teema uurijatele pakkunud siiani parimat taustaraamistikku (Kingma 2007, Freeman jt 2012). Valitud teooria analüüsis selgus, et uurijad (Alonso-Garbayoia ja Maben 2009, Slotte 2011) kasutavad peamiselt E. S. Lee poolt koostatud diagrammi. Selle põhjal saab kirjeldada lahkumise põhjuseid ja sihtkohariigi valikuid. See tuleneb tõenäoliselt sellest, et Lee käsitleb migratsiooniga seoses nelja faktorit, kuid diagramm kujutab neist kolme. Diagrammist puudub isiklik tegur.

Kuigi Lee teooria ei ole otseselt seotud õendusteadusega, saame toetuda migratsiooniteooriale, et kirjeldada, miks õed lahkuvad, millised on sihtkohariigi valiku põhjused, vahepealsed raskused ning isiklikud tegurid.

2.3. Õdede migratsioon maailmas

Kingma (2007) väidab, et alates 1970. aastatest on rahvusvaheline migratsioon kahekordistunud ja õed on suurenev osa migratsioonivooludes. Õendust saab aina enam iseloomustada kui liikuvat eriala. Tuhanded õed migreeruvad igal aastal, et leida paremat palka ja töökeskkonda, karjäärivõimalusi, professionaalset arengut, paremat elukvaliteeti, personaalset turvalisust või uudsust ja seiklusi (Kingma 2007, Freeman jt 2012). Kriitiline õdede puudus tööstusriikides on loonud nõudluse, mille toovad esile rahvusvahelised värbamise kampaaniaid. WHO (2006) on välja toonud, et rahvusvahelised värbamised ja migratsioon tervishoiutöötajate seas mõjutab riikliku tööjõu varusid ja sellest on saanud oluline punkt poliitikas. Seda kinnitab ka *Organisation for Economic Co-operation and Development*'i (2012) avaldatud analüüs, et õdede suhtarv Eestis jääb keskmisele alla ja see takistab tervishoiusektoris efektiivsuse tõstmist. Eestis kasvas õdede arv aastani 2008 ja hakkas siis kahanema – 2008. aastal oli 1000 inimese kohta 6,4 õde ja 2010. aastal 6,1 õde. Kui Euroopas keskmiselt on 8, Soomes isegi 15 õde tuhande elaniku kohta, siis Eestis jääb juba praeguse koormuse juures jääb igale patsiendile pühendatav aeg minimaalseks ja trend on õdede koormuse kasvu suunas.

Kõige rohkem on mõjutatud õdede migreerumisest arengumaad, peamiselt Filipiinid ja Aafrika riigid. Slote (2011) toob välja, et Lääne - Aafrika riigis Ghanas oli 2007. aastal registreeritud 7 304 õde, viimasel aastakümnel on lahkunud hinnanguliselt 50 % õdedest. Ghana suurimaks probleemiks on statistika puudumine lahkuvate õdede osas. Seal moodustavad õed ja ämmaemandad 71% tervishoiutöötajatest ja lahkunud õdede hulgas on üha enam neid, kes ei naase kodumaale. (Kingma 2007.) Filipiinide õdede lahkumist kodumaalt tuuakse esile mitmetes artiklites. Filipiinlased esindavad põhiosa Ameerika Ühendriikidesse migreeruvate õdede hulgas. Keskmiselt 15 000 õde Filipiinidelt aastas teevad nõutava testi, et nad saaksid töötada Ameerikas. Ainult 45 % läbivad selle (Alonso- Garbayo ja Maben 2009). Evans ja Tuleyn (2011) toovad oma artiklis välja, et hinnanguliselt 85% töötavatest Filipiinide õdedest on tööl välismaal, see teeb üle 150 000 õe. Nimetatud uurimistöõde tulemusi kinnitab ka *The World Health Report* (2006), kus tuuakse välja, et 57 riigis on kriitiline puudus korralikult haritud

tervishoiupersonalist. Peamiselt asuvad need riigid Aafrikas ja Aasias. Seetõttu väljastati WHO poolt 2010. aastal eeskiri ”*WHO Global Code of Practice on the International Recruitment of Health Personnel*„. Eeskirja ülesanne on eetilise rõhutamine tervishoiutöötajate rahvusvahelisel värbamisel, püüdes takistada tervishoiutöötajate väljavoolu piirkondadest, kus on juba kriitiline tööjõu nappus. Teisisõnu, liikmesriigid ei tohiks soodustada aktiivset tervishoiutöötajate värbamist arengumaadest, kus on kriitiline tervishoiutöötajate nappus. Liikmesriigid on võtnud ülesandeks ka tervishoiutöötajate informatsioonisüsteemi loomise. Viimase eesmärgiks on andmete kogumine ja analüüs. See võimaldaks paremat plaanide tegemist ja tööjõupoliitika kujundamist.

2.4. Õdede migreerumisega seotud aspektid

Tutvudes kirjandusega, selgus, et peamiselt viivad uurimistöid läbi sihtkohariigi uurijad, et teada saada riigi valiku põhjuseid ja töötamise kogemusi. Vähe on korraldatud uuringuid lähteriikides õdede lahkumise põhjuste selgitamiseks. Siinkohal tooksin välja uurimistöödest saadud tulemused. Õdede motivatsioonid migreerumiseks on multifunktsionaalsed, mitte ainult majanduslikud. Buchan jt (2005) leiavad, et tervishoiutöötajad paljudes tervishoiusüsteemides peavad töötama situatsioonides, kus nad on alamakstud ja ebapiisaval hulgal esindatud, et täita oma funktsioone. Õded kogevad liigset ülekoormust ja mõnel juhul vägivaldset käitumist. Evansi ja Tulaney (2011) artiklis olid mainitud ka professionaalsed faktorid nagu näiteks õdede iseseisva töö mitte toetamine või õendusjuhtide nõrkus tajuda vajadust rääkida õdedega migratsioonist. Ka need isikud, kes saavad mõjutada otsuste ja poliitika suundumusi, peaksid väljarände teemat käsitlema. Kingma (2001) seostab õdede migratsiooni motivatsioonina veel õdede kogemuse määra. Vähem kogenud õded lahkuvad kodumaalt selleks, et otsida võimalusi rakendamaks oma hiljuti saadud teadmisi ja oskusi. Kogenumad õded lahkuvad selleks, et leida paremaid karjäärivõimalusi. Lahkumise põhjusteks võivad olla veel riigi ebaturvalisus, konfliktid või poliitiline ebastabiilsus. Õded otsivad asüüli turvalisemas riigis, kasutades oma õendusoskusi töökoha saamiseks ja paika jäämiseks (Alonso-Garbayo ja Maben 2009).

Kiljunen (2012) on oma magistritöös uurinud Soomes töötavaid Eestist pärit õdesid. Eesmärk oli kirjeldada Eesti õdede tuleku põhjusti ja nende kohanemist Soome töökultuuriga. Uuritavateks oli kümme Eesti õde. Neist enamik kasutasid Eestist lahkumiseks selles valdkonnas tegutsevaid vahendusfirmasid, mis abistasid nii keeleõppe kui ka dokumentatsiooniga. Eesti õdede

välismaale mineku sooviks oli teha teistmoodi tööd ja vahetada keskkonda. Soome mineku tõmbeteguriteks olid sarnane keel ja varasem kontakt nimetatud riigiga. Oluliseks motivaatoriks oli ka parem palk ja soodsam töökorraldus, mis väljendub aeglasemas töötempo ja lühemates tööpäevades. Arvesse tulevad ka perekondlikud põhjused: üks uuritav tõi välja, et soovib oma pojale Soome haridust, et tal tulevikus kergem oleks. Mõned eestlased plaanivad jääda Soome kuni pensionini, teised soovivad olla lühemat aega.

Migreerumisega seotud raskustena tuuakse välja kultuurilisi erinevusi, usaldamatust, rassismi. Kultuuriliste erinevustena on kirjeldatud keelelist erinevust, suhtlemist, väljatõrjutuse tunnet ja töökohustuste erinevust (Dywil jt 2012, Newton jt 2012, Nichols ja Campbell 2012). Usaldamatus ja oskuste kadumine (Nichols ja Campbell 2010, Newton jt 2012) väljendub selles, et paljud õed tunnevad, et neid ei väärtustata sihtkohariigi kolleegide ja organisatsiooni poolt. Lisaks tuleb neil saavutada usaldusväarsuse tekkimine, et nad saaksid teha oma tööd ega peaks jääma kõrvaltvaatajateks. Newton jt (2012) toob välja, et keskmiselt kulub selleks 3—6 kuud. Võrreldes Dywili jt (2012) uurimistöö tulemusi teistega, selgus, et äärealadele või maakohtade haiglatesse migreerunud õed said seevastu koheselt liiga suure vastutuse osaliseks. Õed oleksid soovinud tutvuda organisatsiooni töökorraldusega ja saada rohkem aega kohanemiseks. Mõlemad tegurid olid ebameeldivad ja põhjustasid rahulolematust, ebakindlust ja stressi. Nagu ilmnes mitmest uuringust, olid stressifaktoriks ka kultuurilised erinevused (Dywil jt 2012, Newton jt 2012). O'Brieni (2007) uuringust, mis peegeldas Inglismaa õendusjuhtide vaatenurka, selgus, et immigratsioonid õe ja kohalike õdede kohanemine sõltub haigla poliitikast ja koolitamise võimalustest. Newton jt (2012) ning Dywil jt (2012) nimetavad oma uuringutes mitmeid strateegiaid ja integreerumise võimalusi, mis pehmedaksid üleminekut. Positiivset mõju avaldavad mentorlus, õendusjuhtide toetus ja kogu organisatsiooni hea juhtimine. Nimetatud tegurid mõjutavad ka oluliselt töörahulolu. Aboderin (2007) intervjueris Nigeeriast pärit õdesid, kes olid tulnud Inglismaale. Nigeeriast pärit õed pidid kohanema võimalustega, mida pakuvad patsientidele Inglismaa haiglad. Kuigi see nõudis õppimist, oli see positiivne ja õdesid arendav tegevus. Negatiivse aspektina toodi välja, et nad kogesid tihti rassismi, mis avaldus kolleegide igapäevases suhtumises.

Kahjuks ei ole käesoleva töö autor leidnud uurimistöid, mis kirjeldavad migreerumise kogemusi terviklikult õdede aspektist. Peamiselt keskendutakse järgmisele kahele punktile migreerumisel, milleks on lahkumise ning sihtkohariigi valiku põhjused, mistõttu on migreerumise kogemuste

kirjeldused killustunud. Õdede migreerumist käsitlevad uurimistööd on peamiselt kvalitatiivsed, empiirilised või kirjanduse süstemaatilised ülevaated. Empiiriliste uurimistööde puhul on uuritavate hulk keskmiselt 10—15 inimest, seega ei saa tulemusi üldistada. Peal selle tuleb arvestada uuritavate taustaga, sealhulgas nende ootustega, ühiskondlike aspektidega, valimisolekuga migreerumiseks jne. Kirjanduse süstemaatiliste ülevaadete puhul jäi silma, et tihti peale tuginetakse samadele allikatele.

3. METOODIKA

3.1. Metodoloogilised lähtekohad

Uurijale teadaolevalt ei ole Eestis sarnast uurimistööd varasemalt tehtud. Lähtudes sellest, et õdede migreerumist kui nähtust kirjeldav teave on puudulik või killustunud, sobib uurimistöö läbiviimiseks kvalitatiivne meetod. (Elo ja Kyngäs 2008.) Kvalitatiivse uurimistöö eesmärk on saada põhjalik kirjeldus huvi pakkuvast nähtusest, saades seeläbi mustreid, mõisteid ning seoseid nende vahel ning luues teoreetilisi kirjeldusi reaalsuses olevate nähtuste kohta. (Welford jt 2012.)

Õendusfilosoofia vaatenurgast on tegemist fenomenoloogilise uurimistööga. Fenomenoloogilise uurimuse objektiks on inimlik kogemus, mille eesmärk on saada eelkõige uuritava subjektiivne ülevaade tema poolt kogetud sündmustest ja tajudest (Welford jt 2012). Ka fenomenoloogia rajaja E. Husserl tahtis, et kogemusi kirjeldataks isiku vaatenurgast. Seega on fenomenoloogias oluline tõepärane kirjeldus nähtusest sellisena, kuidas ta uuritavale näib, jättes kõrvale metafüüsilised ja teaduslikud postulaadid ning spekulatsioonid. (Zahavi 2003.)

3.2. Uuritavad

2011. aastal oli 172 Eesti õde palunud endale väljastada kutsekvalifikatsiooni tunnustamise tõendi. Reaalselt läheb teise riiki tööle umbes 55-60% tõendi võtnud tervishoiutöötajatest. (Kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine... 2012.) Kahjuks ei ole teada, kui palju õdesid on lahkunud Eestist nii, et nad ei ole palunud endale tõendit väljastada. Viimast kahte fakti arvestades puudub autoril täpne teave sellest, kui suur on välismaale läinud õdede tegelik populatsioon. Uurimistöös seatakse uuritavatele kriteeriumiks, et nad elaksid ja töötaksid õena välismaal täiskohaga. See tähendab, et nad ei oma Eestis töökohta ja külastavad kodumaad määramata intervalliga. Uuritavate teiseks kriteeriumiks on see, et nad on lahkunud Eestist 2011. aasta sees ja töötavad täiskohaga õena välisriigis. Viimane kriteerium oli seatud seetõttu, et neil on migreerumine läbitud ja piisavalt värskelt meeles, et kirjeldada oma kogemusi seoses migreerumisega.

Uurimistööd tutvustav kiri (vt lisa 1) saadeti läbi Facebook`i esmalt uurija tutvusringkonnas olevatele õdedele, kes olid läinud täiskohaga välismaale tööle. Neil paluti kiri edastada õdedele, keda nemad tunnevad ja kes vastavad uurimistöö kriteeriumidele. Lisaks postitati uurimistööd tutvustav kiri grupi „Meedikud välismaal/International`s Estonian Medics/Nurses“ leheküljele. Kirjeldatud uuritavate värbamise meetod on valitud seetõttu, et 2012. aastal korraldatud uurimuses tõestati, et sotsiaalvõrgustike kaudu on võimalik leida efektiivselt „raskesti kättesaadavat“ populatsiooni. Antud meetodi peamine eelis on see, et ta on geograafiliselt laiaulatuslik ning see, et saab läheneda inimestele, kellele muul viisil lähenemine on takistatud. Facebook`is on vastajate arv suurem kui tavalise lumepalli meetodi puhul. Selle põhjuseks on see, et uuritavad näevad uurija Facebook`i profiili ja tänu sellele usaldus kasvab, sest uurijal on nende jaoks nägu. (Baltar ja Brunet 2012.)

Isikliku tutvusringkonna vahendusel osales uurimistöös üks uuritav, teised uuritavad võtsid ühendust läbi Facebook`i grupi „Meedikud välismaal/ International`s Estonian Medics/Nurses“, avaldades ise soovi uurimistöös osaleda. Osalemise soovist andis teada 13 õde, kuid kõik ei vastanud uurimistöös esitatud kriteeriumidele: neist kolm olid läinud välismaale tööle kas varem või hiljem kui 2011. aastal. Seoses andemete küllastumisega uurimistöös loobuti neljast uuritavast põhjusel, et nad töötasid Soomes.

Uuritavatega suheldi esmalt läbi Facebook`i, kus lepiti kokku intervjuerimise aeg ja koht. Uuritavad esitasid küsimusi ka antud töö autori õpingute kohta ja selle kohta, kas nad peavad enne intervjuule tulekut midagi ettevalmistama. Autori arvates vähendab selline lähenemine uuritavatele teadmatust uurija ja eesootava suhtes. Kõik kuus uuritavat töötasid õena välismaal, olid eesti keelt kõnelevad ja naissoost ning vanusevahemikus 28—57 aastat. Kõik uuritavad töötasid välismaal täiskohaga, neist viis Soomes ja üks Norras

3.3. Andmete kogumine

Eestis pole varasemalt käsitletud õdede migreerumist terviklikult, seega puudub meil varasem teave antud nähtuse kohta. Uurijal ei olnud võimalik toetuda varasematele uurimistöödele, seetõttu on valitud andmete kogumiseks struktureerimata intervjuu.

Väikeses uuritavate rühmas individuaalseid süvaintervjuusid läbi viies saab teada intervjueeritava vaatenurga uuritava nähtuse kohta. Struktureerimata intervjuu annab uurijale võimaluse saada detailset informatsiooni inimese mõtetest ja käitumisest erinevates situatsioonides. (Boyce ja Neale 2006.)

Käesolevas uurimistöös lähtuti andmete kogumisel Boyce ja Neale'i (2006) struktureerimata intervjuu juhendist. Esmalt suheldi uurimistöös osalemise soovist teada andnud välismaal töötava õega läbi Facebook'i. Selle suhtluse käigus täpsustati veelkord uuritavatele esitatud kriteeriume. Selle käigus selgus, et mitmed ei vastanud uurimistöo kriteeriumidele. Neile saadeti Facebook'i kaudu sõnum, kus neid tänati osalemise soovist teada andmise eest ja põhjendati, miks nad ei sobinud uurimistöös osalemiseks. *“ Tere..., tänan, et Te olite nõus osalema minu poolt läbiviidavas uurimistöös. Kahjuks pean Teile teatama, et Te ei vasta minu poolt esitatud uurimistöo kriteeriumile. Täpsemalt tööleasumise aasta punktis, milleks on 2011. aasta. Kõigele vaatamata tänan Teid, et olite nõus andma oma panuse. Veelkord tänades Kati Adamson “*

Uuritavatele, kes vastasid uurimistöo kriteeriumidele, pakuti võimalust esitada täpsustavaid küsimusi uurimistöo kohta. Peamiselt tunti huvi töö autori õpingute ja andmete edasise kasutamise kohta (kuhu valmiv uurimistöo esitatakse). Sooviti teada, kas uuritav peab tegema ettevalmistusi enne intervjuule tulekut. Kõik uuritavad said autorilt oma küsimustele vastused ja kinnituse, et edasiste küsimuste tekkimise korral võib alati uurimistöo läbiviijaga ühendust võtta. Uuritavatega lepidi individuaalselt kokku intervjuu toimumise aeg ja koht, seejuures lähtuti uuritavale sobivast ajast ja kohast. Uurimistöo läbiviija andis kõigile uuritavatele oma mobiiltelefoni numbr, et kohtumisel üksteist üles leida. Selle abil said kaks uuritavat teada anda, et nende laev hileneb ja et nad jõuavad intervjuule kokkulepitud ajast hiljem.

Intervjuud viidi läbi kohtades/piirkonnas, mille pakkusid välja uuritavad ise. Viis intervjuud toimusid toitlustusasutustes, kus uurimistöo autor proovis leida võimalikult eraldatud laua, et vältida segamist kolmandate isikute poolt või nende sekkumist intervjuudesse. Enne intervjuu algust telliti vastavalt intervjueeritava soovile juua. Üks intervjuu viidi läbi asutuses, kus uuritav ise oli personaliga kokku leppinud, et intervjuu läbiviimiseks oleks võimalik kasutada omaette ruumi.

Kohtumisel tutvustas uurija ennast intervjuueeritavale ja edastas suuliselt informatsiooni uurimistöö eesmärgist ja sisust. Enne intervjuu toimumist tutvusid uuritavad nõusolekulehega (vt lisa 2) ja uuritavaid teavitati ka suuliselt, et uurimises osalemine on vabatahtlik ning soovi korral saavad nad oma nõusoleku igal ajahetkel tagasi võtta. Seejärel allkirjastasid uuritavad nõusolekulehe kahes eksemplaris, millest üks jäi uuritavale ja teine uuringu teostajale.

Enne intervjuuga alustamist lülitati sisse diktofon ja seejärel paluti uuritavatel rääkida oma kogemustest alates migreerumise idee tekkimisest kuni valitud sihtkohariigis töötamiseni. Kõik intervjuud salvestati digitaalselt ja transkribeeriti samal või järgneval päeval pärast intervjuud. Intervjuude kestus jäi vahemikku 35—80 minutit. Andmete kogumise ajavahemik oli juunist – septembrini aastal 2013.

3.4. Andmete analüüs

Uurimistöö jaoks intervjuudega kogutud andmete analüüsimeetodiks on kvalitatiivne induktiivne sisuanalüüs, mis on sobiv, kui nähtust on eelnevalt vähe uuritud. Sisuanalüüs on uurimismeetod, mis on süstemaatiline ja objektiivne vahend nähtuse kirjeldamiseks. Induktiivsel lähenemisel lähtutakse üksnes uuritavas materjalis esitatud andmetest, mille üksikosad sünteesitakse läbi andmete lihtsustamise, korrastamise ja terviklike mõistete moodustamise. Nimetatud meetod sobib andmete analüüsiks seetõttu, et annab uurijale võimaluse tuua välja võimalikult palju tunnuseid migreerunud õdede kogemuste kirjeldamiseks ja saamaks seeläbi uusi teadmisi. (Elo ja Kyngäs 2008.)

Andmete analüüsi esimeseks etapiks oli andmestikuga tutvumine, et saada üldine ettekujutus õdede migreerumise kogemuste kohta. Teiseks tuli andmed süstematiseerida. See protsess sisaldas avatud kodeerimist, kategooriate loomist ja ülevaate kirjutamist. Selleks loeti transkribeeritud tekstid korduvalt läbi ja tehti esmased tähelepanekud. Intervjuude kogunemisel loeti pidevalt üle ka eelnevalt transkribeeritud tekstid, et täiendada tähelepanekuid ning leida vajadusel uuritavatele täpsustavaid küsimusi. Intervjuude ülelugemine oli oluline ka andmete küllastuse hindamiseks uurimistöös määramaks kogumismaterjali hulka, mis ei pakkunud analüüsiks enam uusi andmeid. (Elo ja Kyngäs 2008.)

Näide esialgsetest tähelepanekutest:

Kuidas ma ütlen, see diskrimineerimine on piirkonniti erinev, väikestes kohtades on see teistmoodi ja suures kohas kolmandat moodi. Aga Oslo piirkonnas ja sealsetes mmm ringkondades on õed ikka väga õelad. Nad ikka niimoodi diskrimineerivad, et see on sõnulseletamatu. Ja mul on juhuseid, kus ma nagu olen küsinud, noo ma tulin siia ju selleks, et teid aidata. Teil on ju tööjõu puudus ja ma teen seda tööd ju selleks, et teie saaksite puhkust ja peaks töötama suure koormusega. Seal osakonnas, kus mina olin, seal nad ei mõista seda, vaid nad näevad minus vaenlast, kes võtab neil võimaluse teha ületunde. Loomulikult mina ei rääkinud ladusalt Norra keel, õnneks keegi ei ole kaevanud. Aga seda püütakse ikka nina alla nühkida. Suurim probleem oli rootslastega. Kui rootsi arst rääkis, siis ma ei saanud sellest aru ja nad ütlevad, et ma ei oska siis norra keelt. Aga norra arstidest sain ma aru ja nendega olen võimeline vastama, rääkima. Põhjas, kui ma töötasin, seal ka ikka testiti, milline inimene ja mis puust sa tehtud oled. Õelutseme, ülbitseme, vaatame jne, aga kui sa selle läbi teed, siis nad on ikka väga toredad inimesed. Mina sain nendega suurteks sõpradeks.

Järgnevalt tuli andmete analüüsi käigus välja tuua sama tähendusega väljendid, mille abil loodi substantiivsed koodid (Elo ja Kyngäs 2008).

Tabel 1. Substantiivsete koodide moodustamine

Esialgne tähelepanek	Substantiivne kood
- diskrimineerimine on piirkonniti erinev, väikestes kohtades on see teistmoodi ja suures kohas kolmandat moodi	Migreerunud õe diskrimineerimine
- õed ikka väga õelad	
- diskrimineerivad, et see on sõnulseletamatu.	
- ikka testiti, milline inimene ja mis puust sa tehtud oled Õelutseme, ülbitseme, vaatame jne	Uue õe proovilepanek

Peale avatud kodeerimist oli saadud nimekiri substantiivsetest koodidest, mis tuli grupeerida laiemate pealkirjade alla. Andmete grupeerimise eesmärk oli vähendada kategooriaid lahterdades neid laiemaatesse kategooriatesse nende sarnasuste või erinevuste järgi. Kategooriate loomine ei ole lihtsalt tähelepanekute kokku sobitamine, vaid andmed on klassifitseeritud kui „asjad“ konkreetsetesse gruppidesse ning sellest tulenevalt saab teha võrdlusi nende andmete ja teiste tähelepanekute vahel, mis ei kuulu samasse kategooriasse. (Elo ja Kyngäs 2008.) Tabelis 2 tuuakse osaliselt välja, kuidas töö autor kategooriaid moodustas.

Tabel 2. Substantiivsetest koodidest ala- ja ülakategooriate moodustamine

Substantiivne kood	Alakategooria	Ülakategooria	Peakategooria
- Liiga väike sissetulek - Madalad palgad õdedel - Soov töötada ühel ametikohal	Liiga madal töötasustamine	Lähteriigi tõuketegurid	Eesti õdede kogemused migreerumisest
- Parem palk - Majanduslik kindlustunne tulevikus	Parem töötasustamine	Sihtkohariigi tõmbetegurid	
- Terviseametilt loa saamine - Tööraamatu väljavõte ja tõlkimine - Õe diplomi tõlkimine ja notariaalne kinnitamine - Valvira loa taotlemine ja saamine - Norras õe numbri taotlemine ja saamine	Vajalike dokumentide korda ajamine lähteriigis	Lähteriigiga seotud vahepealsed raskused	
- Kõnekeelt oli raske mõista - Kolleegid rääkisid kiiresti - Kirjutamine oli harjumatu	Sihtkohariigi keelega harjumine	Sihtkohariigiga seotud vahepealsed raskused	

Andmete analüüsi käigus esitati kahele uuritavale täpsustavaid küsimusi, kuna intervjuusid lugedes jäi uurijale ebaselgeks nende ettevalmistuse periood nii keeleõppe kui dokumentide korrastamise osas. Tegemist oli esimeste intervjuudega, mida uurija läbi viis ja intervjuusid tehes ei märganud uurija ka ise täpsustada nimetatud tegevuste kestvusi.

3.5. Uurimistöö usaldusväarsus

Uurimistöö läbiviimiseks saadi luba Tartu Ülikooli Inimuringute Eetika Komiteelt (vt lisa 3).

Uurimistöö tulemused peavad olema võimalikult usaldusväärsed ja iga uurimust peaks vaatama suhestatuna protseduuridega, mis viisid nende tulemuste saamiseni (Graneheim ja Lundam 2003). Käesolevas uurimistöös kasutati andmete kogumiseks struktureerimata intervjuud. Nimetatud meetodit kasutati seetõttu, et Eestis puudub terviklik ülevaade õdede migreerumisest.

Kõigil uuritavatel paluti rääkida oma kogemustest alates migreerumise idee tekkimisest kuni valitud sihtkohariigis töötamiseni. Eelnevalt oli informeeritud uuritavaid töö eesmärgist ja antud teada, kuhu uurimistöö esitatakse. Uuritavad olid teadlikud, et osalemine on vabatahtlik ja nad saavad oma nõusoleku uurimistöö käigus tagasi võtta. Kõik uuritavad allkirjastasid kahes eksemplaris nõusolekulehed.

Analüüsiprotsess ja tulemused peavad olema kirjeldatud piisavalt detailselt, et lugejal oleks selge arusaamine sellest, kuidas analüüs läbi viidi. Uurimistöö tulemuste usaldusväärsust näitab see, kui hästi kategooriad ja teemad katavad andmeid. See tähendab seda, et olulisi andmeid ei ole kogemata või süstemaatiliselt välja jäetud või ebaolulisi andmeid lisatud. (Graneheim ja Lundam 2003.) Töös on usaldusväärsuse tagamiseks andmete analüüsi protsessi lisatud näitlikustamiseks esialgsete tähelepanekute märkimine tekstis, substantiivsete koodide moodustamine ning substantiivsetest koodidest ala- ja ülakategooriate moodustamine. Selleks, et vältida kategooriate vale pealkirjastamist ja korduvate kategooriate loomist, suheldi mõnel juhul uuritavatega andmete täpsustamiseks. Oluline oli sealjuures jääda objektiivseks ja võtta andmestikku sellisena nagu uuritavad on selle esitanud. Uurimistöö käigus selgus, et pärast viiendat intervjuud ei tekkinud enam uusi kirjeldusi ja seetõttu ei saanud enam luua uusi kategooriaid. Seega võib öelda, et andmete küllastus tekkis pärast viiendat intervjuud. Küllastuse kinnitamiseks viidi läbi veel kuues intervjuu. Uurimistöö läbipaistvuse tagamiseks on oluline anda selge ja ühemõtteline kirjeldus kontekstist, uuritavatest, andmete kogumisest ning analüüsiprotsessist (Graneheim ja Lundam 2003). Töö autori kohustus oli kirjeldada erinevaid uurimistöö etappe võimalikult selgelt ja ühemõtteliselt, et lugeja mõistaks, et töö on läbipaistev ja tulemused usaldusväärsed.

4. TULEMUSED

4.1. Lähteriigi tõuketegurid

Peamiseks Eestist lahkumise põhjuseks on liiga madal töötasustamine. Mitu uuritavat tõid välja, et palk on ainus põhjus, miks nad otsustasid kodumaalt lahkuda. Samas tõdes osa, et neil oli Eestis hea töökoht ja tööpuudust õdedel ei ole. Madala töötasustamise tõttu peavad õed töötama kahel ametikohal täiskoormusega. Keskmiselt töötasid kaks uuritavat iga kuu 300 töötundi, mis muutus aja jooksul koormavaks ja väsitavaks. Sellega kaasnes pidev vaimne ja füüsiline väsimus.

„ma sain tegelikult ka just oma unistuste töökoha, aga see palk on nii väike Eestis, just see palk ongi ainus põhjus tegelikult, miks ma Eestist ära läksin, kahjuks.“ (Osaleja 2)

„... et, Eestis oma peret üleval pidada, peab töötama kahel kohal. Elamiskulud on suured, meil aga palk on naeruväärne,“ (Osaleja 6)

„... ma töötasin Eestis pea 300 tundi kuus, ei jaksanud enam. /.../ üks hetk tundsin, et ei jaksanud enam, et nüüd tuleb minna“ (Osaleja 4)

Suure töökoormuse tõttu oli osal uuritavatest tekkinud tööstress. Uuritavad väitsid, et kui õdede töötasustamine oleks kõrgem ning ei peaks töötama mitmel ametikohal, ei oleks nad Eestist lahkunud. Lisaks selgus intervjuudest, et õed peavad oluliseks töökeskkonda. Soomes töötades tajusid nad, et juhtkond hoolib oma töötajatest ja püüab neile alati toeks olla. Haiglad võimaldavad töötajatele soodustusi jõusaalides, pakuvad tuge dokumentatsiooni korda ajamisel ja teiste murede lahendamisel. Pidevalt tunti huvi, kuidas Eestist tulnud õed on kohanenud töö ja eluga Soomes.

„Siin oled nagu ära aetud hobune /.../ Tööandja hoolib töötajast /.../ pidevalt tehakse soodustusi ning mõeldakse inimese tervisele“ (Osaleja 6)

„ei pea muresema osakonna olmemurede pärast /.../ probleemi arutlemisel Eestis öeldi, et üks on seal“ (Osaleja 4)

„Eesti tööandja ei mõista, et neil on töötajat vaja, mitte töötajal tööandjat“ (Osaleja 1)

„Soomes pidevalt küsiti, kas on tekkinud mingeid muresid või saab kuidagi aidata“ (Osaleja 5)

Kolmandaks lahkumise põhjuseks on lähisuhetega seotud aspektid. Praeguse uuringu puhul oli selleks põhjuseks kaaslase olemasolu välismaal.

„Mina lahkusin seepärast, et mul oli norrakast peika“ (Osaleja 1)

„no... mul sõber elab seal ja ma otsustasin talle lähemale kolida“ (Osaleja 3)

Tabel 3. Lähteriigi tõuketegureid iseloomustavad substantiivsed koodid ning nendest tuletatud alakategoriad ja ülakategooria.

Substantiivsed koodid	Alakategooria	Ülakategooria
- Liiga väike sissetulek - Madalad palgad õdedel - Soov töötada ühel ametikohal	Liiga madal töötasustamine	Lähteriigi tõuketegurid.
- Suur töökoormus - Tööstress - Madal töökultuur	Liigsest töökoormusest tingitud väsimus/stress	
- Juhtkonna/juhi toetuse puudumine - Meeskonnatöö tunnetuse puudumine	Ühtsuse puudumine töökohal	
- Peigmees elab välismaal - Sõbrale lähemale kolimine	Lähisuhted välismaal elava sõbraga	

4.2. Sihtkohariigi tõmbetegurid

Peamiseks tõuketeguriks oli liiga madal töötasustamine. Sellest lähtuvalt on peamiseks tõmbeteguriks parem töötasustamine sihtkohariigis. Seeläbi saavad õed kindlustada endale majanduslikult turvalisema oleviku ja/või tuleviku. Uurimistöös selgus, et migreerunud õed ei mõtle ainult lähitulevikule - töötades välismaal saadakse tulevikus paremat pensioni kui Eestis töötades. Sihtkohariigi valimisel oli oluline, et saadaks parem sissetulek ühe täiskohaga töötades.

„Ma saan nüüd tunduvalt rohkem palka kui ma Eestis 300 tunni eest kuus sain ././ Jah, seal on elu kallim, kuid ma olen plussis ja puhanum“ (Osaleja 4)

„Palganumber on ikka hoopis teine. Tead, ma ei pea muretsema, kui palju võin ma kulutada bensiinile ja kui palju toidule. Ma lihtsalt tangin oma auto ja toidupoes ei pea kogu aeg arvutama“ (Osaleja 2)

*„Tahtsin sellist töökohta, kus saaks normtundidega normaalset palka, et oma peret ülalpidada“
(Osaleja 6)*

„Olen arvestanud ka sellega, et töötades Soomes saan tulevikus korralikku pensionit“ (Osaleja 5)

Käesolevas uurimistöös osalesid peamiselt Soome migreerunud õed. Seetõttu oli teiseks oluliseks aspektiks sihtkohariigi valikul lähedus Eestile. Kahe uuritava sihtkohariigi valik sõltus lähisuhtest välismaal elava sõbraga.

„Soome kasuks otsustamisel oli oluline lähedus Eestile. Ja Tampere jäi silma selle tõttu, et see tundus nii ilus linn olevat. Mulle meenutas Tartu,“ (Osaleja 5)

„ Soome oli Eestile lähedal“ (Osaleja 2)

„ Soome on meile lähedal, koduigatsuse korral ei pea kaua sõitma “ (Osaleja 6)

Migreerumise otsuse tegemisel lähtusid uuritavad ka sihtkohariigi keelest. Uurimistöös osalenud uuritavatel olid erinevad keeleoskuse tasemed. Kaks uuritavat olid varasemalt kokku puutunud soome keelega ning omandanud seeläbi teatud tasemel keeleoskuse. Neljal uuritaval puudus varasem sihtkohariigi keele oskus. Uuritavad väitsid, et soome keel tundus võrreldes norra keelega kergemini omandatav.

„ Ma töötasin Eestis varasemalt soomlastega igapäevaselt kaheksa aastat, et keel oli mulle tuttav /.../ Ma olin läbinud varasemalt juba soome keele kursused /.../ Mind kutsusti Norra, hakkasin keele pärast kartma, et ma ei saa hakkama“ (Osaleja 3)

„Ma olen elanud ju Tallinnas, läbi Soome televisiooni olin saanud oma teadmised“ (Osaleja 4)

*„Mõtlesin, kas minna Soome või Norra. Norras oli mul sõbranna ees, kuid ma kartsin, et keeleliselt on see keeruline. Abikaasaga arvasime, et vast on Soome keelt kergem õppida“
(Osaleja 6)*

Tabel 4. Sihtkohariigi tõmbetegureid iseloomustavad substantiivsed koodid ning nendest tuletatud alakategooriad ja ülakategooria.

Substantiivsed koodid	Alakategooriad	Ülakategooria
- Parem palk - Majanduslik kindlustunne tulevikus	Parem töötasustamine	Sihtkohariigi tõmbetegurid
- Piisab ühel ametikohal töötamisest - Soov töötada normtundidega	Võimalus töötada ühel ametikohal	
- Soome lähedus Eestile	Soome lähedus Eestile	
- Soome keeles varasemalt osaliselt omandatud - Soome keel varasemalt omandatud - Soome keel tundus kergem - Norra keel tundus keerulisem	Kergemini omandatav sihtkohariigi keel	

4.3. Vahepealsed raskused migreerumisel

4.3.1. Lähteriigiga seotud vahepealsed raskused

Migreerudes välisriiki ja saades seal õena tööle, tuleb omandada valitud sihtkoha riigikeel nii kõnes kui ka kirjas. Eelnevas peatükis sai välja toodud, et kahel uuritaval oli varasemalt omandatud teatav keeletase. Sellest hoolimata läbisid kõik uuritavad keelekursused. Norra keele õppimiseks kulus õel 1,5 aastat. Soome migreerunud õed osalesid peamiselt 6 kuud kestnud kursustel. Üks uuritav käis eraõpetaja juures 40 tundi keele meeldetuletamiseks.

„Keele õppimine algas algajate kursusest, ma ei vullanud keelt eelnevalt absoluutselt, kuid sellest ei piisanud, et Norra kohe tööle saada /.../ Vahendusfirmas ma õppisin keelt 6 kuud 2 korda nädalas 3 tundi korraga, issand jumal see oli ikka õudne. Autos mängisid alati plaadid, ainus vaba päev oli pühapäev, kus ma keelt ei õppinud. Seal oli veel see, et vahendusfirma praakis välja, kui keeletundides seal tagaotsas olid. Ma pole kunagi nii intensiivselt keelt õppinud“ (Osaleja 1)

„ Enne minekut ma käisin soome keele kursustel, need kestsid 6 kuud ning need toimusid 5 kord nädalas, intensiivkursused“ (Osaleja 2)

„...keelekursustel käisin 2009 aastal“ (Osaleja 3)

„Kuid ma käisin enne minekut ühe eraõpetaja juures, see kestis mingi 40 tundi“ (Osaleja 4)

„Ma käisin soome keele kursustel läbi vahendusfirma /.../ keele õppeks kulus mul vist umbes kuus kuud“ (Osaleja 5)

„Keelekursused toimusid läbi vahendusfirma“ (Osaleja 6)

Kõik uuritavad pidi migreerumisega seoses ajama korda oma dokumendid ja vajalikud load, et töötada välismaal õena. Seoses dokumentidega tuli kõigil uuritavatel paluda terviseametilt väljastada *tervishoiutöötaja kutse kvalifikatsiooni tunnustuse tõend*. Lisaks tuli tõlkida *õe rakenduskõrghariduse diplom, tööraamatu olemasolul selle väljavõtted*. Väljatoodud dokumendid tuli notariaalselt kinnitada. Soomes töötamise alustamiseks, tuli viiel osalejalt taotleda endale *Valvira* luba, mis tähendab seda, et Soome Tervishoiuamet annab õena töötamise õiguse. Norrasse läinud õde pidi esitama oma dokumendid ja andmed *Statens Autorisasjons-Kontor for helsepersonell (SAK)* saamaks endale Norras õe registrinumber ning õiguse seal töötada. Vajalike dokumentide korrastamise ja lubade saamisega tegelesid neli õde iseseisvalt. Kaks õde kasutasid selleks vahendusfirmat. Kolm uuritavat lasid tõlkida tööraamatu sissekanded, et saada seoses tööstaažiga Soomes rohkem puhkust ja kõrgemat töötasu. Dokumentide korrastamiseks ja vajalike lubade saamiseks kulus õdedel kolm kuud kuni kaks aastat.

„... dokumentidega tegeles vahendusfirma, mul läks vist kergelt“ (Osaleja 6)

„Paberitega tegelemine oli ajamahukas, ma tegin seda kõike ise“ (Osaleja 1)

„Selle Valvira loa ajas mul korda firma /.../ mina lasin tööraamatu tõlkida, sest seda arvestatakse seal, õena töötamise staaži (Osaleja 5)

„2010 septembris alustasin paberite ajamisega ja detsembris sain Valvira loa“ (Osaleja 4)

Õed tõid välja, et ettevalmistus migreerumiseks oli majanduslikult kulukas ettevõtmine. Kaks uuritavat maksid ise keelekursuste eest. Teised uuritavad osalesid keelekursustel vahendusfirmade kaudu. Suured kulutused olid seotud lubade saamisega ning dokumentide tõlkimise ja notariaalse kinnitamisega.

„Ja hästi ebaseaduslik oli see, et ma pidin oma keelekursuse kõik kinni maksma, kuigi firma peab mulle tagama keeleõppe. Mina maksin iga kolme tunnise õppe eest 10 eurot, mis iseenesest oli täitsa okei hind, kusagil keeltekoolis sa sellist ei saa “ (Osaleja 1)

„Nende paberite korda ajamine oli niivõrd kulukas minule toona. Ma panin ühel ilusal päeval posti 10 000 kroonise paberipataka, et saada Norra õena tööle“ (Osaleja 1)

„dokumendid ajasin korda ise, kuid see oli majanduslikult raske /.../ terviseameti luba maksis tollal 3000 krooni ringis /.../ pidin maksma ise eraõpetajale keeletundide eest“ (Osaleja 4)

„... see oli kallid, eriti siis. Ma olen kuulnud, et paljud jätsid pooleli, sest see minek oli siis nii kallid“ (Osaleja 2)

Olles saanud load *Valvirast* või *SAK-ist*, et töötada Soomes või Norras õena, alustasid õed tööotsinguid. Kolm õde kasutasid selleks esialgu vahendusfirmasid. Norrasse läinud õde proovis esialgu leida tööd omal käel, kuid see ei õnnestunud. Tema enda väitel seetõttu, et puudus elamisluba ja keeleoskuse tase ei olnud piisav. Läbi tutvuste sai ta ühendust firmaga, kes vahendab tervishoiutöötajaid Norrasse. Viimase abil leidis ta ka töökoha. Soome läinud õdedest olid vahendusfirmaga seotud kaks õde, kellest üks läks läbi firma Soome. Teine õde ootas vahendusfirma poolt pakutavaid ametikohti, kuid firma ei leidnud neid omavahel kokku lepitud aja jooksul. Seetõttu alustas õde ise läbi tööotsingute portaalide töökoha otsinguid Soomes ning leidis endale sobiva ametikoha ja asus seal tööle. Teised uurimistöös osalenud õed leidsid endale iseseisvalt ametikohad erinevate interneti portaalide kaudu.

„Esialgu proovisin ise tööd leida, aga ei õnnestunud. Mul ei olnud veel siis dokumentidega kõik korras ja keelt ka veel ei osanud hästi /.../ sain juhuslikult kokku /.../ ja tema andis ühe firma kontaktid, mille kaudu ta ise läks. Võtsin ühendus selle vahendusfirmaga, kes asus mind ikka väga räigelt kupeldama“ (Osaleja 1)

„Töökoha leidsin Soome töötukassa portaalist ... mol.fi /.../ ma ju käisin veel 30-ndal detsembril vestlusel ja alustasin jaanuari keskpaigast“ (Osaleja 2)

„Saatsin esialgu ise CV-id, aga ei saanud mingeid vastuseid. Keegi soovitas mul vaadata Eesti Haigekassa koduleheküljele, et sealt kaudu otsitakse ja keegi on juba saanud sealt kaudu tööle /.../ saatsin oma CV ja sain endale töökoha, mul polnud vahet kuhu, peaasi, et saaksin Soome“ (Osaleja 3)

Tabel 5. Lähteriigiga seotud vahepealseid raskusi iseloomustavad substantiivsed koodid ning nendest tuletatud alakategoriad ja ülakategooria.

Substantiivsed koodid	Alakategoriad	Ülakategooria
- Õppisin norra keelt 1,5 aastat - Soome keele meeldetuletamine - Soome keele kursustel osalemine	Keelekursustel käimine	Lähteriigiga seotud vahepealsed raskused
- Terviseametilt loa saamine - Tööraamatu väljavõte ja tõlkimine - Õe diplomi tõlkimine ja notariaalne kinnitamine - Valvira loa taotlemine ja saamine - Norras õe numbri taotlemine ja saamine	Vajalike dokumentide kordaajamine lähteriigis	
- Dokumentide maksumus kokku 10 000 krooni - Osaliselt tasuma keelekursuste eest - Eraõpetajale keeletundide eest tasumine - Terviseameti luba kallis - Dokumentide tõlkimine kallis - Valvira loa saamine kallis	Vajalike dokumentide kordaajamine ja lubade saamine on majanduslikult kulukas	
- Töökoha leidmine läbi vahendusfirma - Töökoha leidmine iseseisvalt	Töökoha leidmine	

4.3.2. Sihtkohariigiga seotud vahepealsed raskused

Sihtkohariigiga seotud vahepealse raskusena tõid kõik uuritavad esile riigikeelega harjumise. Olenemata uuritava keeleoskuse tasemest või kogemusest, tundsid kõik uuritavad tööle asudes hirmu keelega toimetuleku ees. Samas tõdesid nad, et kolleegid olid abivalmis ja aitasid neil algusega toime tulla.

„Algus oli küll raske, mul oli tunne, et ma pole üldse Soome keelt kuulnud. Esimesed kaks nädalat oli endale tõeline šokk /.../ sõnadest sain aru, aga lauseid kokku ei saanud /.../ lootsin, et kohvipausidel minult midagi ei küsita“ (Osaleja 4)

„Nad rääkisid nii kiirest, et ma ei saanud algul midagi aru; aa ja siis on neil ju veel erinevaid murdeid /.../ umbes kuuendal kuul tundsin end hästi ja teadsin, et ma saan hakkama keelega“ (Osaleja 6)

„Loomulikult mina ei rääkinud ladusalt Norra keelt, õnneks keegi ei ole kaevanud. Aga seda püütakse ikka nina alla nühkida. Suurim probleem oli rootslastega. Kui rootsi arst rääkis, siis ma ei saanud sellest aru ja nad ütlevad, et ma ei oska siis norra keelt. Aga norra arstidest sain ma aru ja nende olen võimeline vastama, rääkima“ (Osaleja 1)

„Küll oli keeleliselt mul raske, seepärast ma läksin, see oli üks põhjus, miks ma läksin vanadekodusse, et olla keelekeskkonnas ja areneda, et hiljem haiglasse minna“ (Osaleja 2)

„Eestis õppisime kirjakeelt /.../ algul oli raske mõista kõnekeelt, kuulasin, harjusin kõnega /.../ ma palusin Soome õdedel ennast parandada, kui valesti räägin või kirjutatan. Nad lohutasid, et ma ei pea muretsema, nad ise ka ei oska õigesti kirjutada. Oluline oli neile, et saavad minust aru“ (Osaleja 5)

„Kartsin keele pärast, ma teadsin, et igapäeva keel on mul okei /.../ ma küsisin kogu aeg kolleegidelt. Olin hästi uudishimulik keele osas“ (Osaleja 3)

Teine sihtkohariigiga seotud vahepealne takistus, mis iseloomustas kõiki uuritavaid, oli elamispinna leidmine. Seda olenemata lahkumise põhjustest. Elamispinna leidmisega tegelesid uuritavad pärast töökoha leidmist. Uuritavad, kes läksid iseseisvalt Soome tööle, on saanud elamispinna läbi töösuhte. Norrasse läinud õde vahetas Norras töötades vahendusfirmat, sest nad ei suutnud talle tagada korraliku elamispinna. Vahendusfirma abil Soome läinud õde elas esialgu firma poolt antud ühetoalises korteris. Enne pere tulekut Soome otsiti iseseisvalt uus korter.

„Minu jaoks oli kõige raskem see, et ma elasin koos Läti venelastega. Mu närv ei pidanud vastu, vat see oli raske /.../ meil olid pidevad lahkhelid, sest nad arvasid, et mina võtan nende töö ära, sest räägin paremini keelt, see oli kohutav /.../ vahendusfirma ei suutnud mulle leida normaalseid elamistingimusi. Vahetasin firmat, et saaksin normaalselt elada“ (Osaleja 1)

„Esialgu elasin vahendusfirma poolt saadud ühetoalises korteris /.../ abikaasaga otsisime ise endale sobiva korteri Turus“ (Osaleja 6)

„Algul kui ma sinna läksin, polnud mul mingit elamist. Töökoha poolt pakuti mulle mingit sihukest ühiselamu moodi viietoalist korterit, et ma sain seal ühe möbleeritud toa. See oli ajutine, see ajutine asi kestis neli kuud. Ma pidin kogu aeg uuesti ja uuesti esitama avaldusi ja tõestama, et vajan seda töökoha poolt eraldi korterit kiiremini ja kiiremini. Nüüd mul on ilus ja armas korter töökoha lähedal“ (Osaleja 3)

„Vanadekodus töötades elasin samas majas, aga teises tiivas /.../ haiglas töötades on mul töösuhtekorter“ (Osaleja 2)

„Ma töötan Helsingi linna alluvuses ja üürin linnalt töösuhtekorterit, töökoht natukene aitas, andes teada, et vajan koheselt korterit olles välismaalane /.../ ma ise vaatasin kuulutusi ja pommitasin, et tahan saada seda korterit, mille ma ka sain. See on töökohast 400 meetri kaugusel ja odav „ (Osaleja 4)

Kõik uurimistöös osalenud uuritavad töötasid valitud sihtkohariigis õena. Töötades Soomes õena, ei tundnud õed diskrimineerimist. Mõned intervjueeritavad tundsid, et nende toimetulekut jälgiti. Samas pidasid nad seda normaalseks üheks osaks nende tundma õppimisel. Diskrimineerimist tundis Norrasse läinud õde.

„see diskrimineerimine on piirkonniti erinev, väikestes kohtades on see teistmoodi ja suures kohas kolmandat moodi. Aga Oslo piirkonnas ja sealsetes /.../ ringkondades on õed ikka väga õelad. Nad ikka niimoodi diskrimineerivad, et see on sõnulseletamatu /.../ Põhjas, kui ma töötasin, seal ka ikka testiti, milline inimene ja mis puust sa tehtud oled. Õelutseme, ülbitseme, vaatame jne“ (Osaleja 1)

„Haiglasse tööle minnes testivad sind alguses, seal ikka akuutne värk, vanadekodus seda ei olnud, võeti kohe omaks ja aktsepteeriti“ (Osaleja 2)

„Muidugi, eks seal töösiseselt oli ikka pingeid tuleb üks välismaalane. Eks seal oli ikka töötajaid alguses, kes tahtsid kõikaid kodarasse visata, see möödus. Soomlastel läheb aega, et sind omaks võtta“ (Osaleja 5)

Käesoleva uurimistöo kuuest uuritavast viiel olid lapsed. Ühel uuritaval lapsi ei olnud. Viiest uuritavast ühel olid täiskasvanud lapsed, kes elasid omaette. Neljal uuritaval olid alaealised lapsed. Sellest tulenevalt oli uuritavate jaoks lastest eemalolemine raske. Paljuski tähendas see laste kasvatamisest ilma jäämist. Kolmel uuritaval jäid lastega isad. Ühel juhul jäi laps esialgu üksinda Eestisse. Ema äraoleku ajal tegeles lapsega lapsehoidja.

„Väikesed lapsed kodus, kuidas ma nüüd ära lähen, aga oli näha, et muud väljapääsu polnud /.../ raske on kõigil, hirmus, pere toetas, mis meil üle jäi“ (Osaleja 4)

„Pere poolest oli raske minna, lapsed olid väikesed /.../ See on raske teema, see lahutab või lähendab. Ma ei oska öelda “ (Osaleja 2)

„Loomulikult oli mul lastest kahju, ema oli järsku läinud /.../ mõtlesin pidevalt kodule, kuigi teadsin, et nad tulevad varsti siia“ (Osaleja 6)

„Lapsega oli raske, ta helistas, nuttis, mina teises riigis, midagi ei saa teha, teadmatus. /.../ ma oli alguses 6 nädalat ära, siis koju /.../ seepärast olin vahendufirmaga tööl, sain pikemalt kodus olla - lihtne see ei olnud „ (Osaleja 1)

Vajalike dokumentide kord ajamine ei olnud ainult lähteriigiga seotud vahepealne raskus. Selleks, et alustada tööd sihtkohariigis, tuli õdedel jätkata dokumentide korrastamist. Et töötada ja elada välismaalasena sihtkohariigis, pidid uuritavad käima politseiametis. Välismaal töötades peab olema sihtkohariigis pangakonto ja maksuametile teada, et töötad selles riigis. Lastega seonduvalt tuli tõlkida laste sünnitunnistused, et saada ettenähtud toetusi sihtkohariigist.

„Norra minnes see jant jätkus /.../ Politseis pidin ennast arvele võtma, et ma saaksin töötada ja elada seal /.../Maksuametis pidin käima, et arvutada välja minu maksuprotsent, samamoodi oli vaja allkirjastatud töölepingud“ (Osaleja 1)

„Politseis käisin ennast välismaalasena arvele võtmas. Keegi seda ei küsi, aga endal on kindlam. Maksuameti ja pangakontod ajasin ruttu korda. Seda võis teha tööajast“ (Osaleja 3)

„Viisin laste paberid, et saada Soome toetusi. Need tulid lisaks tõlkida ja notari juures kinnitada“ (Osaleja 6)

Tabel 6. Sihtkohariigiga seotud vahepealseid raskusi iseloomustavad substantiivsed koodid ning nendest tuletatud alakategoriad ja ülakategooria.

Substantiivsed koodid	Alakategoriad	Ülakategooria
- Kõnekeelt oli raske mõista - Kolleegid rääkisid kiiresti - Kirjutamine oli harjumatu	Sihtkohariigi keelega harjumine	Sihtkohariigiga seotud vahepealsed raskused
- Vahendufirma kaudu elamise saamine - Ebameeldivad korterikaaslased - Töösuhete kaudu sobiva elamise saamine	Sobiva elamispinna saamine	
- Raske lahkuda pere juurest - Teadmatus kodus toimuvast	Perekonnast eemalolek	
-Migreerunud õe diskrimineerimine	Migreerunud õe diskrimineerimine	

<ul style="list-style-type: none"> - Uue õe proovilepanek - Töökohal uue töötaja proovilepanek 	Uute töötajate proovilepanek	
<ul style="list-style-type: none"> - Politseis arvele võtmine - Pangakonto saamine - Maksuametis paberite ajamine - Laste sünnitunnistuste tõlkimine 	Vajalike dokumentide ajamine sihtkohariigis	

5. ARUTELU

Migreerumine tervishoiutöötajate hulgas on viimastel aastakümnetel kordades suurenenud, eriti õdede hulgas (Kingma 2007). Siinkohal ei ole erandiks ka Eesti. Vaatamata sellele on õdede migreerumisega seotud teave killustunud. Viimastel aastatel on õendusteaduse valdkonnas märgatud õdede migreerumise uurimise vajadust. Freeman jt (2012) toovad välja, et oleks vaja luua õdede migratsiooni käsitlev keskastme teooria, millest uurijad saaksid juhinduda. See oleks tõepoolsest vajalik, sest maailmas viiakse läbi peamiselt kvalitatiivseid uurimistöid ja uurijatel ei ole võimalik tugineda ühtsele teooriale, et anda terviklik ülevaade õdede migreerumisest.

Praegu räägitakse Eestis peamiselt patsiendi-/ kliendikesksusest. Ka õdede migreerumise temaatika juures ei saa jätta patsiendi-/ kliendikesksusest rääkimata. Eestis on patsiendi-/kliendikesksus õenduse ja ämmaemanduse arengusuunaks (Kaheksa sammu inimese... 2011). Õed ja teised tervishoiusüsteemis töötavad inimesed ei tohiks aga unustada, et patsiendi-/kliendikesksus sisaldab ka tervishoiuasutuste töökultuuri ja töötajate rahulolu. Tihtipeale unustatakse see ära ja lähtutakse ainult patsiendi/kliendi vaatenurgast. Viimase tulemuseks võib olla tööandja ja vahetu juhi ebasobiv käitumine personaliga ja töökeskkonna halvenemine.

Enamasti kannatab migreerumise tulemusena lähteriigi õendusabi. Kujuneb õdede defitsiit osutamaks kvaliteetset õendusabi. Eesti õenduse ja ämmaemanduse arengustrateegia 2011—2020 üheks visiooniks on, et Eestis on küllaldane hulk kompetentseid õendustöötajaid. On ilmne, et õendustöötajad peavad olema oma ülesannete täitmiseks küllaldase pädevusega. Selle saavutamiseks tõhustatakse õdede väljaõpet ning parandatakse eriala mainet meelitamiseks õenduse erialale võimekamaid õppureid. Samas kaotame me välisriikidele iga-aastaselt juba väljaõppinud õdesid. Kindlasti jäävad paljud õed koos oma perega püsivalt välismaale elama. Peab aga lootma, et osa tulevad ka tagasi Eestisse, tuues kaasa uusi teadmisi. Siin on autori arvates oluline, kuidas eesti tööandja tagasi tulnud õed vastu võtab.

Kirjanduses toodi välja, et õendusjuhid ei taju vajadust rääkida õdedega migratsioonist. Ka inimesed, kes saavad mõjutada otsuste ja poliitika suundumusi, peaksid antud teemat käsitlema (Evansi ja Tulaney 2011). Eestis puuduvad sellekohased andmed, kuigi oleks huvitav teada õendusjuhtide teadmisi ja kogemusi seoses õdede migreerumisega välismaale. Tuginedes Terviseametist võetud *tervishoiutöötajate kutsekvalifikatsiooni tunnustamise tõendite* arvule,

peaksid paljud tööandjad olema antud teemaga kokku puutunud. Käesolevas uurimistöös ei kirjeldanud uuritavatest keegi oma kogemusi seoses Eestist töölt lahkumisega. Võimalik, et intervjuu käigus ei tulnud see meelde või ei soovitud sellest rääkida ning struktureerimata intervjuu puhul ei olnud võimalik seda küsida.

Seoses õdede migreerumise kogemustega toodi töös välja erinevate uurimistööde tulemusi. Kirjandusest ei leitud ühtegi sarnast uurimistööd, mis käsitleks seose migreerumise kogemusega erinevaid aspekte, kuigi mitmed autorid olid sarnaselt käesolevale tööle toetunud E. S. Lee (1966) migratsiooniteooriale. Varasemates uurimistöödes on selle teooria abil kirjeldatud tõuke- ja tõmbetegureid. Võrreldes välja toodud uurimistööde tulemusi ja Eesti õdedelt saadud andmeid, siis mitmed tegurid olid samad. Peamiseks lahkumise põhjuseks nii kirjandusest saadud informatsiooni kohaselt kui ka käesolevalt uuritud Eesti õdedelt saadud teabe järgi oli liiga madal töötasustamine. Eestis oli läbi viidud uuringuid (Võrk jt 2004, Valss 2011, Tauts ja Teras 2014), et saada teada õdede migratsioonivalmidust. Kuigi esimesest uuringust on möödas pea kümme aastat, on jäänud peamiseks migreerumise põhjuseks siiani õdede madal töötasustamine. Tekib küsimus, et kas see ei ole loomulik, et inimene püüdleb parema elujärje poole töötades seejuures ühel ametikohal? Ilmselt nii see on. Teatud piirini on võimalik väikest sissetulekut kompenseerida töökeskkonna tõhustamisega, kuid inimese igapäevane majanduslik toimetulek on siiski määrava tähtsusega. 19. detsembril 2012. aastal sõlmiti tervishoiutöötajate kollektiivleping (2012), mis võttis eesmärgiks tervishoiutöötajate töökoormust järgnevatel aastatel mitte tõsta. Lepingus määrati alates 01.01.2014 õdede tunnitasuks vähemalt 4.50 eurot. Autori hinnangul jäid tegelikult paljud õed palgatõusust ilma, omades eelnevalt samaväärset või kõrgemat tunnitasu. Seega ei olnud nimetatud muudatus sisuline ja soovitud eesmärk jäi saavutamata. Teatavasti ei ole niipea Eestis võimalik tõsta õdede palkasid Põhjamaade tasemele. Seetõttu ongi väga oluline leida teisi motivatsiooni tõstmise viise.

Selleks, et õed saaksid minna Soome ja Norrassa, tuli neil ületada mitmeid vahepealseid raskusi. Töös kasutati nimelt mõistet raskusi, mitte takistusi. Autori hinnangul tähendanuks takistused seda, et õde ei oleks saanud migreeruda. Lisaks kategooriate moodustamisele eristati lähteriigiga ja sihtkohariigiga seotud vahepealseid raskusi. Autori arvates annab see parema ülevaate migreerumise kogemustest. Eesti õdede lähteriigiga seotud vahepealsed raskused olid keelekursustel käimine, vajalike dokumentide korda ajamine, mis oli majanduslikult kulukas, ning töökoha leidmine. Need tulemused on sarnased varasemas uuringus (Kingma 2007) välja

toodud lähteriigiga seotud raskustega (kvalifikatsooni saamise protsess, siirdekulud ja keeleõpe), mis on ajamahukad ja kulukad. Peamiselt käsitletakse sihtkohariigiga seotud vahepealseid raskusi, tõenäoliselt seetõttu, et uurimistööde autorid pärinevad sihtkohariigist. Sihtkohariigiga seotud vahepealsed raskused olid peamiselt keelega harjumine ning sobiva elamispinna leidmine. Kirjanduse põhjal selgus, et võõrkeele kasutamine töös on olnud õdedele raske. Vaadates antud aspekti patsiendi-/kliendikesksuse vaatenurgast, võivad jääda patsiendi tegelikud vajadused keelebarjääri tõttu rahuldamata. Uurimuses osalenud õdedele oli oluline ka elukoht sihtkohariigis ja see puudutas kõiki osalenuid. Intervjuude põhjal selgus, et peamiselt saadi elukoht läbi töösuhte. Elamispinna üürimine soodsama hinnaga oli uurimistöös osalenud õdedele oluline.

Kirjanduses välja toodud vahepealsed takistused põhinesid arengumaadest pärit õdedelt saadud informatsioonist, mistõttu esines erinevusi Eesti õdede kogemustega. Aafrikast ja Aasia riikidest migreerunud õed tajusid tihti rassismi ja töökohustuste erinevusi. Rassism on maailmas jätkuvalt aktuaalne teema ja seda ka õenduse valdkonnas. Aboderin (2007) uurimistöös tõi Nigeeriast pärit õed välja, et tajuvad igapäevaselt kolleegide poolt rassismi. Eesti õed seda ei tajunud, sest sarnanevad etniliste tunnuste poolest sihtkohariigi elanikkonnaga. Soome ja Norrasse migreerunud õed ei pidanud ka töökohustusi takistuseks. Eestist saadav õe haridus vastab Euroopa direktiividele, mistõttu ei valmista Euroopa riikides töötamine tööülesannete tähenduses õdedele raskusi.

Huvitav on see, et varasematest uurimistöödest ei tulnud välja dokumentatsioonidega seotud kulutused. Selgus küll, et Filipiinidelt pärit õed peavad Ameerika Ühendriikides töötamiseks läbima testi, kuid kas see on tasuline või tasuta, seda välja ei toodud (Kingma 2007). Eestis hariduse saanud õde peaks vastama nõutavatele tingimustele, kuid samas peavad taotlema täiendavaid lubasid, et töötada mõnes teises Euroopa riigis.

Uurimistöö läbiviimiseks saadi luba Tartu Ülikooli Inimuuringute Eetika Komiteelt. Loa saamiseks tuli magistritöö projektis täiendada informeeritud nõusoleku vormi ja kirja Facebook`i. Uurimistöös osalemine oli vabatahtlik ja uuritavaid informeeriti töö eesmärgist. Samuti paluti neil anda kirjalik nõusolek uurimises osalemiseks. Nõusolekuleht väljastati kahes eksemplaris, millest üks jäi uuritavale ja teine uurijale. Uuritavatel oli võimalik loobuda uuringus osalemisest ka peale nõusoleku andmist. Uuritavatele anti võimalus võtta uurijaga ühendust juhul, kui uuringuga seoses peaks tekkima küsimusi. Uuritavatele tagati anonüümsus, nende

nimesid ei avaldatud uurimistöös ega ka kõrvalistele isikutele. Lindistusi ja informatsiooni sisaldavaid paber kandjaid hoiti kodus. Andmeid sisaldav arvuti oli isiklik ja ligipääs oli kaitstud paroolidega. Uurimistöö tulemused avaldati üldistatud kujul ja illustreeriti näidetega intervjuudest. Peale töö valmimist kustutati lindistused ja purustati informatsiooni sisaldavad paber kandjad.

Uurimistöö usaldusvääruse tagamiseks kirjeldati andmete analüüsi protsessi ja tulemusi autori hinnangul piisavalt, et lugejale oleks arusaadav, mida töös tehti. Kvalitatiivses uurimistöös on oluline, et kategooriad ja teemad katavad andmeid (Graneheim ja Lundam 2003). Uurimistöös osalenud said lugeda uurimistöö tulemusi ja anda tagasisidet, et neid ei oleks valesti tõlgendatud. Kuna töö esitamise ajaks ei ole veel kõik uuritavad tagasisidet andnud, ei saa selle kohta esitada lõplikku kokkuvõtet, kuid osalise tagasiside põhjal võib väita, et uuritavatelt saadud informatsiooni tõlgendamisega probleeme ei esinenud.

Autorile oli see esimene uurimistöö ja väidan, et struktureerimata intervjuu läbiviimine algajale uurijale on raske. Antud uurimistöö kogemuse põhjal selgus, et uurija ei osanud intervjuusid tehes pöörata küllaldast tähelepanu infole, mida uuritavad edastasid. Lugesdes kogutud andmebaasi, mõistsin, et uuritavad rääkisid tihtipeale töökogemusest sihtkohariigis, mis ei olnud tegelikult antud töö eesmärgiga seotud. Seetõttu arvan, et töö tulemused oleksid olnud põhjalikumad, kui uurija saanuks toetuda varasematele uurimistöödele, mis sobinuksid eesti kultuuri konteksti.

Käesolevas uurimistöös osales kuus uuritavat, kellest viis töötasid Soomes ja üks Norras. Lähtuvalt sellest, et sooviti saada uusi teadmisi seoses Eesti õdede migreerumisega, valiti andmete analüüsiks induktiivne sisuanalüüs. Et enamus uuritavatest olid valinud sihtkohariigiks Soome, siis nende kogemused kattusid ja tekkis kiiresti andmete küllastus. Siinkohal piiras uuritavaid seatud kriteerium, et nad oleks lahkunud 2011. aastal. Seoses sellega jäid tulemused ühe riigi keskseks.

Eestis on varasemalt uuritud õdede ja üliõpilaste migratsioonivalmidust. Käesoleva uurimistöö eesmärk oli kirjeldada Eesti õdede migreerumisega seotud kogemusi, luues teoreetilise aluse edaspidisteks uurimistöödeks, mis käsitlevad õdede migreerumist Eestist. Sellest tulenevalt saab

aja jooksul vähendada nende tegurite osakaalu, mis on seotud õdede lahkumisega kodumaalt. Käesolevas uurimistöös osalenud uuritavate arv oli väike, seetõttu ei ole võimalik antud tulemuste põhjal teha muudatusi praktikas. Oluline on, et Eestis jätkuks õdede migreerumisega seotud uurimistöode läbi viimine. Ainult seeläbi saab muuta õdede töökeskkonda ja vähendada migreeruvate õdede hulka.

Uute uurimisprobleemidena tooksin välja järgnevad:

- Viia läbi struktureeritud intervjuu Eestist migreerunud õdedega.
- Koostada Eesti kultuurikeskkonda sobiv mõõdik, et saada täpsemaid andmeid seoses õdede migreerumisega.
- Uurida õendusjuhtide teadlikkust ja suhtumist õdede migreerumisega seonduvalt.

6. JÄRELDUSED

Uurimistöö tulemustele tuginedes võib teha alljärgnevad järeldused:

1. Tulemustest selgus, et uuritavate kogmused seoses migreerumisega välismaale on sarnased. Seda peamiselt seetõttu, et enamus uuritavaid migreerusid Soome.
2. Õdede kogemuse põhjal võib väita, et eristuvad neli peamist tõuketegurit. Õdede peamiseks lahkumise põhjuseks Eestist on liiga väike töötasustamine. Tõuketeguriteks olid ka liigsest töökoormusest tingitud väsimus/stress ja ühtsustunde puudumine töökohal. Oluliseks oli ka lähisuhete olemasolu välismaal elava sõbraga. Tulenevalt tõuketeguritest, olid peamisteks tõmbeteguriks parem töötasustamine ja võimalus töötada ühel ametikohal. Oluliseks peeti veel Soome lähedust Eesti suhtes ja kergemini omandatavat keelt.
3. Migreerumisega seotud vahepealseid takistusi võib jaotada uuritavate poolt kirjeldatud kogmuste põhjal lähte- ja sihtkohariigist lähtuvalt. Lähteriigiga seotud vahepealsed raskused olid seotud keelekursustel käimisega, et omandada sihtkohariigi keel. Migreerudes Soome või Norrassa, pidid uuritavad kas iseseisvalt või vahendusfirma abil korda ajama vajaminevad dokumendid, et saada luba õena töötamiseks. See oli peaaegu kõikidele uuritavatele majanduslikult kulukas ettevõtmine. Alles peale seda said nad alustada töökoha otsingutega sihtkohariigis. Sihtkohariigist tulenevad vahepealsed raskused olid uue keeleruumiga harjumine, eluaseme leidmine, uue töötaja pideva proovile panemisega toimetulek, perekonnast eemalolekuga harjumine ja kohapealse dokumentatsiooniga seonduv.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aboderin, I. (2007). Context, motivation and experiences of Nigerian overseas nurses: understanding links to globalization. *Journal of Clinical Nursing*, 16: 2237-2245.

Alonso –Gabayo, Á., Maben, J. (2009). Internationally recruited nurse from India and the Philippines in the United Kingdom: the decision to emigrate. *Human Resources for Health*, 7(37): 1-11.

Baltar, F., Brunet, I. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using Facebook. *Internet Research*, 22(1): 57- 74.

Boyce, C., Neale, P. (2006). Conducting In-Depth Interviews: A Guide for Designing and Conducting In-Depth Interviews for Evaluation Input, Monitoring and Evaluation - 2. Pathfinder International. Retrieved.

Buchan, J., Kingma, M., Lorenzo, F. (2005). International Migration of Nurses: Trends and Policy Implication. International Council of Nurses, Geneva.

Dywili, S., Bonner, A., Anderson, J., O'Brien, L. (2012) Experience of overseas-trained health professionals in rural and remote areas of destination countries: A literature review. *The Australian Journal of Rural Health*, 20: 175-184.

Eesti õigekeelsussõnaraamat. (2013). Eesti Keele Sihtasutus. AS Parkett trükikoda. Tallinn.

Elo, S., Kyngäs, H. (2008). The Qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1): 107-115.

Evans, M., Tulaney, T. (2011). Nurse Migration: What Is its Impact? *MEDSURG Nursing*, 20(6): 333-336.

Freeman, M., Baumann, A., Blythe, J., Fisher, A., Akhtar – Danesh, N. (2012). Migration: a concept analysis from a nursing perspective. *Journal of Advanced Nursing*, 15(5): 1175-1186.

Graneheim, U.H., Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2): 105-112.

International Organization for Migration. (2010). World Migration Report 2010. The Future of Migration: Building Capacities for Change. Geneva.

Kaheksa sammu inimese tervise heaks. Eesti õenduse ja ämmaemanduse arengustrateegia 2011-2020. (2011). Eesti Õdede Liit, Eesti Ämmaemandate Ühing. Tallinn.

Kiljunen, O. (2012). Virolaiset hoitajat Suomalaisessa terveydenhuollossa. Pro gradu- tutkiema. Idä – Suomen yliopista. Soome.

Kingma, M. (2001). Nursing migration: global treasure hunt or disaster-in-the making? *Nursing Inquiry*, 8(4): 205-212.

Kingma, M. (2007). Nurses on the move: a global overview. *Health Services Research*, 42(3): 1281-1298.

Kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine ja tervishoiutöötajate vaba liikumine Euroopa Liidus. www.terviseamet.ee/tervishoid/tervishoiutootaja-registreerimine/tervishoiutootajate-migratsioon.html (11.11.2012).

Lee, S. E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1): 47- 57.

Newton, S., Pilaly, J., Higginbottom, G. (2012). The migration and transitioning experiences of internationally educated nurses: a global perspective. *Journal of Nursing*, 20: 534-550.

Nichols, J., Campell, J. (2010). The experiences of internationally recruited nurses in the UK (1995-2007): an integrative review. *Journal of Clinical Nursing*, 19: 2814-2823.

O`Brient, T. (2007). Overseas nurses in the National Health Service: a process of deskilling. *Journal of Clinical Nursing*, 16(12):2229-36.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2012). Health at a Glance: Europe 2012. OECD Publishing, Prantsusmaa.

Palese, A., Barba, M., Borghi, G., Mesaglio, M., Brusaferrò, S. (2007) Competence of Romanian nurses after their first six months in Italy: a descriptive study. *Journal of Clinical Nursing*, 16(12): 2260-2271.

Slote, R. (2011). Pulling the Plug on Brain - Drain: Understanding International Migration of Nurses. *MEDSURG Nursing*, 20(4): 179-186.

Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17).

Tauts, B., Teras, Ä. (2014). Tartu ja Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolide 4. kursuse õe õppekava üliõpilaste migratsioonivalmidus. Tartu Tervishoiu Kõrgkool, õe õppekava lõputöö. Tartu.

Tervishoiutöötajate kollektiivleping. (2012). Eesti Haiglate Liidu kodulehekülj.

www.haiglateliit.ee/et/dokumendid/kollektiivleping (8.04.2014).

Valss, J. (2011). Tartu Tervishoiu Kõrgkooli õe põhiõppe 4. kursuse üliõpilaste migratsioonivalmidus. Tartu Tervishoiu Kõrgkool, õe õppekava lõputöö. Tartu.

Võrk, A., Priinits, M., Kallaste, E. (2004). Tervishoiutöötajate väljaranne Eestist: väljarände suurus, mõju tervishoiutöötajate vajadusele ja võimalikud poliitikavalikud. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. Tallinn.

Zahavi, D. (2003). Husserl's Phenomenology. Stanford University Press. Stanford, California.

Walker, L.O., Avant, K.C. (1995). Strategies for theory construction in nursing. Appleton & Lange, London.

Welford, C., Murphy, K., Casey, D. (2012). Demystifying nursing research terminology: Part 2. *Nurse Researcher*, 15(2): 29-30.

TheWorld Health Report 2006 – Working Together for Health. (2006). World Health Organization, Geneva.

WHO Global Code of Practice on the International Recruitment of Health Personnel. (2010). World Health Organization, Switzerland.

LISAD

Lisa 1. Kiri Facebook`i tutvustamaks uurimistöö

Tere!

Mina olen Kati Adamson, magistrant Tartu Ülikooli Õendusteaduse osakonnast.

Lõpetamaks edukalt õendusteaduse eriala Tartu Ülikoolis, on vaja koostada magistritöö. Mina olen valinud teemaks „Eesti õdede migreerumise protsess“. Töö eesmärk on kirjeldada õdede migreerumisega seotud kogemusi mõistmaks migreerumise protsessi. **Uurimistöös osalemise kriteeriumiteks on, et nad elaksid ja töötaksid välismaal täiskohaga. See tähendab, et nad ei oma Eestis töökohta ja külastavad kodumaad määramata intervalliga. Uuritavate teiseks kriteeriumiks on see, et nad on lahkunud ainult 2011 aastal Eestist ja peavada töötama välisriigis täiskohaga. Varasem töökogemus Eestis ei ole oluline.** Antud uurimistööga soovitakse mõista erinevaid aspekte, mis on seotud eesti õdede migreerumisega. See annaks meile võimaluse pakkuda informatsiooni migreerumist plaanivatele õdedele, mis tugineb tõenduspõhiste teadmiste. Loodetavasti annaks see neile mõtlemisainet ja teadmise sellest, mis neid ees võib oodata. Selleks, et saada teada Teie kogemusi, soovin ma läbi viia intervjuu nendega, kes on nõus osalema uurimistöös. Intervjuu aeg lepitakse kokku Teiega personaalselt ja see toimub Teile sobivas kohas. Arvatavasti kulub selleks 60-90 minutit. Tegemist oleks struktureerimata intervjuuga. Seega Teie räägiksite oma kogemustest alates migreerumise idee tekkimisest kuni valitud sihtkohariigis töötamiseni. Intervjuud lindistatakse, transkribeeritakse ja analüüsitakse. Uurimistöö tulemused avaldatakse üldistatud kujul ja illustreeritakse näidetega intervjuudest. Peale töö valmimist kustutatakse lindistused ja purustatakse informatsiooni sisaldavad paberikandjad.

Uurimistöös osamine on vabatahtlik ja Teil on võimalik loobuda uuringus osalemisest ka peale nõusoleku andmist. Teile tagatakse anonüümsus ja konfidentsiaalsus. Teie nime ei avaldata uurimistöös ega ka kõrvalistele isikutele.

Andke oma osalemise soovist teada minu e-maili aadressil - katikandma@gmail.com

Ette tänades,

Kati Adamson

Lisa 2. Informeeritud nõusolek

Lugupeetud õde, kes Te töötate ja elate välismaal!

Mina olen Kati Adamson, magistrant Tartu Ülikooli õendusteaduse osakonnast.

Kutsun Teid osalema uurimistöös „Eesti õdede migreerumise protsess”

Uurimistöö eesmärk on kirjeldada õdede migreerumisega seotud kogemusi mõistmaks migreerumise protsessi. Uurimistöö aitaks meil paremini mõista migreerumisega seotud erinevaid aspekte ja annaks mõtlemisainet õdedele, kes veel pole migreerunud, kuid plaanivad seda teha. Tööst saadava informatsiooni varal paraneks meie arusaamine migreerumisest kui nähtusest eesti ühiskonnas.

Uurimistöö käigus viiakse Teiega läbi intervjuu, mille kestus on 60- 90 minutit. Intervjuu toimub Eestis. Teile sobiv intervjuu toimumise täpne aeg ja koht lepitakse Teiega isiklikult kokku. Intervjuud lindistatakse, transkribeeritakse ja analüüsitakse. Uurimistöö tulemused avaldatakse üldistatud kujul ja illustreeritakse näidetega intervjuudest. Peale töö valmimist kustutatakse lindistused ja purustatakse informatsiooni sisaldavad paberkanadjad.

Uurimistöös osalemine on vabatahtlik ja Teil on võimalik loobuda uuringus osalemisest ka peale nõusoleku andmist. Teile tagatakse anonüümsus ja konfidentsiaalsus. Teie nime ei avaldata uurimistöös ega ka kõrvalistele isikutele. Uurimistöö arvatav valmimise tähtaeg - juuni 2014. Selle järgselt on võimalik Teil tutvuda uurimistulemustega ja saada tagasisidet.

Mind, ..., on informeeritud ülalpool mainitud uuringust ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uuringu meetodikast ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga.

Tean, et uuringute käigus tekkivate küsimuste kohta saan mulle vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu teostajalt: Kati Adamson, õendusteaduse magistrant, Tartu Ülikool Arstiteaduskond, katikandma@gmail.com.

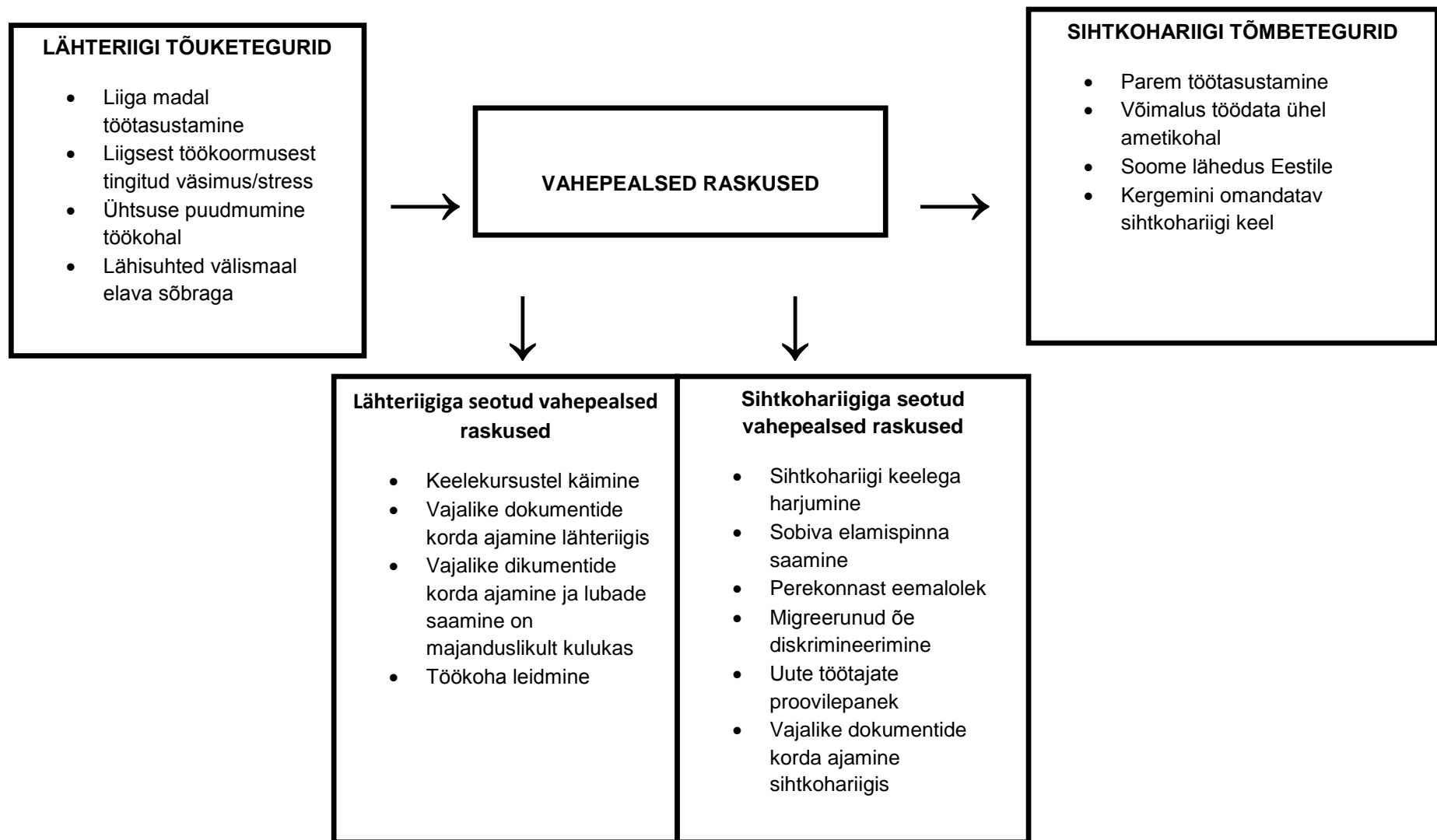
Uuritava allkiri.....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri: .....

Lisa 3. Tulemuste põhjal koostatud joonis

Joonis 1. Eesti õdede kogemused migreerumisest

Lisa 4. Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee luba uurimistööks

Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee

Research Ethics Committee of the University of Tartu (UT REC)

Protokolli number: 224/T-4

koosolek: 25.03.2013

Vastutav uurija (asutus):

Kati Kändma (Tartu Ülikool, arstiteaduskond, õendusteaduse osakond, Nooruse 9, 50411 Tartu)

Uurimistöö nimetus: Migreerumisega seotud aspektid õdede kogemuste põhjal

Komitee koosseis:

Nimi	Asutus, amet	Osalemine otsuse tegemisel
Aime Keis (esimees)	TÜ arstiteaduskond, lektor	+
Arvo Tikk (aseesimees)	TÜ arstiteaduskond, emeriitprofessor	+
Ruth Kalda	TÜ arstiteaduskond, professor	-
Vahur Ööpik	TÜ kehakultuuriteaduskond, professor	+
Vallo Olle	TÜ kehakultuuriteaduskond, professor	+
Oivi Uibo	TÜ arstiteaduskond, dotsent	+
Mare Remm	Tartu Tervishoiu Kõrgkool, õppejõud-dotsent	+
Anu Masso	TÜ sotsiaal- ja haridusteaduskond, vanemteadur	-
Maire Peters	TÜ arstiteaduskond, vanemteadur	+
Külli Jaako	TÜ arstiteaduskond, vanemteadur, vanemassistent	+
Kaia Kastepõld-Tõrs	TÜ sotsiaal- ja haridusteaduskond, lektor	+
Naatan Haamer	TÜK Naistekliinik, hingehoidja	+
Kristi Lõuk	TÜ filosoofiateaduskond, projektijuht	+

Komiteele läbivaatamiseks esitatud dokumendid:

1. Uurimistöö avaldus kooskõlastuse saamiseks Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komiteelt
2. Magistritöö projekt "Migreerumisega seotud aspektid õdede kogemuste põhjal", täiendatud 07.04.2013 ja 21.04.2013
3. CV-d (K.Põlluste, J.Trolla)
4. Informeeritud nõusoleku vorm, täiendatud 07.04.2013
5. Kiri Facebook'i tutvustamiseks uurimistööd, täiendatud 07.04.2013

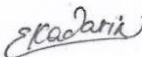
Komitee otsus: Luba antud uurimistööks.

Uuringu lõpp: juuni 2014

Komitee esimees: Aime Keis

Komitee vastutav sekretär: Eveli Kadarik

Väljastatud: 30.04.2013

Tartu Ülikool
Teadus- ja arendusosakond
Lossi 3
51003, Tartu, Eesti

tel: (+372) 7 375 514